

Maria Montessori - Revoluce ve vzdělávání

Pojem “montessori” znám už od mala. Od šesti let jsem chodila do školy právě s tímto typem výuky. Celý svůj život střídám školy nějakého druhu alternativní a až do teď jsem to vnímala jako poněkud nevýznamný detail. Je to, jako když se díváme na film a jsme si vědomi, že na pozadí hraje hudba, ale než abychom usilovně přemýšleli, kdo ji složil nebo jaký má asi text význam, raději se věnujeme samotnému ději. Jinými slovy jsem věděla, že se takto neučí na všech školách, ale už jsem se příliš nezajímala o tyto rozdíly.

Chuť se tématem zabývat ve mně probudila teprve knížka s názvem *Maria Montessoriová, učitelka nové doby*, se kterou mě jednoho prosincového odpoledne seznámila moje babička. I přes svůj dlouhý seznam knih vybraných k vlastnímu čtení jsem nakonec podlehla své zvědavosti a knihu si půjčila. Byla jsem překvapená, jak rychle jsem pročítala jednu kapitolu za druhou, náležitě zabraná do příběhu této ženy. Oslovil mě až tolik, že mě přivedl k sepsání tohoto článku.

I když se jedná o román, tudíž vybrané scény jsou smyšlené a mnoho dialogů je čistě záležitostí představitosti autorky, můžeme pokládat většinu postav, událostí, ale i citací z novinových článků za reálné, historicky doložené.

Na prvních stránkách nás autorka Laura Baldiniová zavede do roku 1894 do laboratoře na římské univerzitě. Naše hrdinka Maria se v rámci hodiny anatomie právě zaobírá pitvou lidských orgánů. Společná přítomnost žen i mužů u nahého těla nebyla přijatelná, Maria si

tedy musela doplňovat po večerech učivo sama. Její pohlaví jí ovšem přinášelo během studia na vysoké škole i více potíží. Do každé učebny měla přístup až jako poslední, odcházela jako první a její mužští kolegové si prostřednictvím urážek a nepříjemných komentářů dali záležet, aby se v tomto prostředí cítila co nejméně komfortně. I přes její nadprůměrný prospěch k ní málokdo choval respekt. Mnozí očekávali, že studium nezvládne. Tehdejší ideu, že žena patří domů za plotnu s dětmi ale výkonně přemohla, když roku 1896 promovala a obdržela svůj diplom z medicíny. Už jen tato událost dokazovala její silnou vůli a odhodlanost.

Jejich životy mají hodnotu

K práci s dětmi, kterým později věnovala celou svoji kariéru, se poprvé dostala, když jí byla nabídnuta práce na psychiatrické klinice. V tamější době nebyla duševně nemocným lidem věnována zvlášť velká pozornost. Společnost k nim přistupovala spíše jako k cizím stvořením, jejichž životy postrádaly významu, než jako k plnoprávným občanům Itálie. Léčba těchto “stvoření” spočívala ve studených sprchách a dávkách elektrických šoků.

Byla to právě signorina Montessori která přednesla myšlenku, že se choromyslné děti dají léčit jinak. První věci, které si u nich všimla, byla nuda. Celý den seděli na postelích a jejich harmonogram se skládal pouze z léceb, jídla, a spánku. Ve snaze probudit v dětech touhu po poznání nosila lékařka na kliniku různé předměty, kterých se mohli dotýkat a zkoumat je. Nechala

pro ně zhotovit i dřevěné “pomůcky”, se kterými se učili složitějším principům, až se postupně naučili i číst, psát a počítat. Když několik dětí z její péče prošlo státními závěrečnými zkouškami, které byly určené pro zdravé žáky ze škol, Maria Montessori triumfálně dokázala, co mnozí považovali za nemožné. Vše, co bylo zapotřebí, bylo poskytnout dětem správné prostředí a učební prostředky, jinak se mohli stát stejně chytrými jako ostatní. Tato praxe na psychiatrické léčebně umožnila budoucí světoznámé pedagožce položit základní kameny své učební metody.

Po práci na klinice se Maria dále stala spolu ředitelkou nově otevřené ortofrenní školy zaměřené na vzdělávání pedagogů pro choromyslné děti a založila si i novou praxi - tzv. *Casa dei Bambini* (Domov dětí), kde aplikovala svoji metodu ve třídě zdravých dětí.

„Pomoz mi, abych to dokázal sám”

Montessori učitelka Marjánka Anna Albigi si na této pedagožce cení zejména pozornosti, kterou dětem věnovala, a citu, který vůči nim projevila: „Ona neodsoudila ty děti, jako to dělali všichni před ní - ona jim dala novou šanci. Je strašně důležité ke každému dítěti

„Cílem vzdělávání v brzkém dětství by měla být aktivace přirozené touhy k učení v dítěti.”

- Maria Montessori

přístupovat individuálně a dát mu tu možnost se něco naučit, aby se mohlo posunout co nejdál.” Kolem individualizace se ostatně celá montessori myšlenka točí. Maria přijmula skutečnost, že každé dítě se liší a podle toho také zhotovila každému z nich jiný učební plán, kde mimo jiné vždy zajistila dostatek času pro splnění každého úkolu. Napadá mě k tomu metafora: ke každému zámku na světě neexistuje jeden univerzální klíč. Je nezbytné každý klíč pečlivě vytvarovat tak, aby zapadl do určité klíčové dírky. Rvaním nesprávného klíče do cizích dveří se nikdo nikam nikdy nedostal.

Další nezaměnitelná složka montessori systému je důraz kladený na nezávislost dětí. Zásadní je motivovat a nalákat je. Tato chuť se učit funguje jako palivo do motoru. Potřebujeme jej, abychom se sami od sebe a nezávisle mohli posouvat dál. Bez něj se nedá v cestě pokračovat. „Když máš možnost si ty věci zkusit, a dělat ty chyby, tak se to naučíš lépe a daleko více do hloubky, než když ti někdo jenom něco řekne a ty to máš zopakovat nebo se to naučit nazpaměť,” doplňuje Albigi.

Záleží na učiteli

V Americe roku 1914 vydal populární pedagog William Heard Kilpatrick knihu *The montessori system explained*, kritizující její metodu a odrazující od ní tehdejší společnost. Není pochyb, že Maria Montessori způsobila v akademické sféře

značný převrat, již od začátku se ale potýkala s velkým množstvím kritiky a kontroverze. Její konfrontace se zažitými zvyky naší křehké společnosti se některým jevila jako radikální a až příliš opovážlivá. O lidech se říká, že jsou schopni se adaptovat a přijmout změnu - to je koneckonců, co nám původně umožnilo přežití. Avšak pokud jenom dostaneme tuto možnost, často děláme všechno pro to, aby vše zůstalo při starém.

Mezi nejčastější pochybnosti tohoto učebního stylu patří například, že ve třídě je žákům uděleno až příliš svobody, díky čemuž si nemohou vybrat a nic se v důsledku nenaučí, nebo že není v rámci výuky dostatek prostoru pro sociální interakci. „Myslím si, že většina věcí, co je vytýkáno této metodě, se nedá takto zobecnit - strašně moc to bohužel všechno závisí na osobě učitele,” říká Marjánka, která vystřídala praxi na více různých alternativních školách. Podle ní se třída stane montessori třídou pouze ve chvíli, kdy ji ten učitel tak nastaví. Nedostatek socializace může být i v obyčejné třídě, pokud je žákům zadáno příliš mnoho práce. „V běžné třídě s učitelem, který nemá vůči dětem respekt, a s dětmi, které ho neposlouchají, to potom taky vypadá jako ve filmu *Obecná škola*,” uvádí za příklad. Mimo jiné je tedy úkolem učitele zaujmou své žáky tak, aby své svobody ve škole využili k učení.

I když je montessori metoda podstatně rozdílná od našeho “tradičního” systému a ne každému vyhovuje, existují studie z roku 2023 porovnávající sociální, emoční i akademické schopnosti studentů z těchto dvou typů výuky. Montessori studenti obecně měli na konci šesté třídy celý rok

Montessori v roce 1913

náskok. Byli také prospěšnější v jazycích a matematice a vedle lepší sebekontroly a paměti měli ze školy i pozitivnější prožitek.

Byla to Mariina cílevědomost a odvaha, která ji pomohla zdolávat překážky, které jí společnost hodila do cesty, a vystoupat až na vrchol k mezinárodnímu uznání. Její činy na psychiatrické klinice jen dokázali co všechno je možné, když dáme něčemu zdánlivě ztracenému šanci. „Lidé si udělají hrozně rychle nějaký úsudek bez toho, aniž by pořádně nahlédli do té situace a pozorovali ji,” komentuje Albigi. Přestože se lidé neshodují, jestli je metoda této italské lékařky ta správná nebo ne, nemůžeme vyvrátit, že kompletně přetvořila myšlenku vzdělávání dětí a učinila tak prudkou zatačku ve školství po celém světě.

O autorce:

Sofia Libuše Scott, studentka Gymnázia Artion v Praze
Článek napsaný jako školní projekt
